

gjorda att bygga meter på accentens grund, såsom hos oss, och har man på sådant sätt frambragt t. o. m. hexametrar samt saffisk-adonisk vers.

En gång inne på tråden har jag, som jag ser, för er upp-
 lindat mycket mera af verslärans trassliga härfva än jag först
 ämnade. Kanske torde det derföre vara nödigt att ge er ett
 mera autentiskt exempel på spansk versification än den enda
 stansen af en folkvisa. Jag väljer då härtill de första raderna
 af III:dje sången i Martinez de la Rosas omnämnda *Poetica*, och
 vidfogar äfven här en öfversättning på prosa rad för rad. Denna
 sång handlar nämligen just om »*la versificación*».

„Cual con mármol precioso ó duro bronce,
 No con plebeyo barro ó blanda cera,
 A la bella natura
 Imita el escultor, dándole gloria
 Los obstáculos mismos que supera;
 Tal con hablada elevada, rica y pura,
 Imitala el poeta,
 Y las voces indóciles sujeta
 Del riguroso verso á la *mensura*:
 De do nace la musica sonora
 Del habla de las Musas soberana,
 Y la interna dulzura encantadora,
 Que colma de deleite á los mortales
 Al escuchar sus ecos celestiales.»

Liksom i dyrbar marmor eller hård bronz,
 Icke i plebejisk lera eller mjukt vax,
 Den sköna naturen
 Efterhärmas af bildhuggaren,
 Hvilken hämtar ära
 Just af de svårigheter,
 Han öfvervinner.
 Likaså är det i upphöjdt rikt och ädelt språk
 Som skalden återger samma natur,
 Och de gensträfviga ordena böjer han
 Under den stränga versens mått,
 Hvaraf uppkommer den gripande musiken
 I sånggudinnornas herrskarspråk.
 Och den förtrollande hemliga ljufheten,
 Som uppfyller med välbehag de dödliga,
 Vjd åhörandet af dess himmelska återljud!

Att detta kan kallas meter, må förvåna en nordbo *). Obestridligen har dock hvart folk rättighet att skriva sin vers så som det för godt finner. Och detta gäller utan tvifvel ej blott om den spanska, utan äfven om den svenska skaldekonstens former. Om det är sydeuropéens rättighet att lemna sin poesi en stundom nästan anarkisk frihet i versform, så är det utan tvifvel äfven vår rättighet att belasta vår sång med flerdubbla kedjor. Frågan är blott: om vår stränghet är liktydig med klokhet? En viss grad af formgymnastik är utan tvifvel nyttig för språkkonstnären; men månne det kan vara skäl att fordra den från alla vanliga lagar afvikande, onaturliga vighet, som kan tillhöra endast akrobaten? Är det ej nog om skalden bär en kämpes rustning med en kämpes obesvärade lätthet? Är det nödigt, att han är en lindansare, som visar »Herkules' styrka?» — Svårligen lär väl kunna bestridas, att de sydeuropeiska språkerna är rimrikare än våra nordiska. Vidare vet hvar och en, att, om man i våra språk skrifer rader efter hvarandra med lika *antal* stafvelser, så kallas ej detta, såsom i Sydeuropa, att skriva vers, utan hos oss måste äfven stafvelsernas *tidvärde* beräknas. Och likväl, under dessa förhållanden af sträng meter och medellöshet på rim, efterhärmar man i våra språk söderns konstiga rimkedjor?! — »Så mycket stoltare må vi vara öfver, att sådana försök hos oss lyckats!» — Ännu en sådan formseger och innehållet är förloradt! — Måhända vore det väl, om den orimmade versen kunde hos oss bli litet mera än blott *tåld*. Lika oklokt som omöjligt vore dock att utmönstra rimmet, måttligt användt; men månne ej, der rimmet stöder, metern kunde få gå något friare? Ingalunda vore det skäl att falla in i felet af stafvelseräkning på sydländskt sätt; men måhända kunde med fördel blicken riktas upp mot högsta norden och isgrå forntiden? Isländska skaldekonsten låter oss höra en vers, metrisk på ett

---

*) Jag åtminstone skulle vilja kalla en sådan form rytmisk prosa, den må nu sedan såsom här vara till största delen rimmad eller, såsom den i spansk poesi lika ofta är, orimmad. Jag har dock härmed ingalunda för afsigt att utdöma denna form. I vissa fall anser jag den tvertom utomordentligt passande, och har också af denna tro föranlåtits att sjelf ett par gånger använda densamma.

friare och omvexlingsrikare sätt än vår nuvarande, på samma gång som denna skaldekonst, i en sednare tid af förfall, erbjuder ett varnande exempel på hvarthän rimförkonstling kan föra. — Såsom en sista antydan må tilläggas: männe det för nordens egna och för trokaiska språk så lämpliga bokstafsrimmet, alliterationen, borde få ligga såsom ett ödehemman, derföre att dess tegar måhända ej kan bära annat än råg och hafre, under det att man i några drifhus, anlagda bland gråstenarna, söker odla sonetter, ottaverime, canzoner och dylika palm-, cactus- och aloëarter?

Medan jag talar om poesi, måste jag äfven tillägga, att denna konst räknar en mängd utöfvare äfven nu för tiden i Spanien. Jag har här framför mig en lång lista på dels ännu lefvande, dels alldeles nyss bortgångna skalder och skaldinnor, som från trycket utgifvit både större dikter af alla slag och samlingar af smärre sånger. En ung man, hvars bekantskap jag gjorde i Alicante, och som sjelf var litet poet, har lemnat mig denna förteckning till ledning för inköp af modern spansk litteratur.

Se här en afskrift af hans uppgift: »*Duque de Rivas*: El moro esposito; romances historicos; Don Alvaro (drama). *Don Juan Maury* (död): Esvero y Almedora. *Espronceda* (död): El diablo-mundo; Poesias sueltas*). *Don Ventura de la Vega*: odas; comedias; zarzuelas**). *Don Manuel Breton de los Herreros* (en af de förnämsta): comedias; poesias sueltas. *Don Ramon Campoamor*: Colon; fabulas etc. *Don Juan Eugenio de Hartrebusch*: fábulas; dramas; comedias etc. *Don José Selgas* (en af de bästa): la Primavera. *Don Antonio Gil y Zarate*: dramas. *Don Jose Zorilla*: dramas etc. *Don Antonio Hurtado*: dramas etc. *Don Antonio Garcia Sutierra*: el Trovador; dramas etc. *Martinez de la Rosa* (allmänt bekant): tragedias; dramas; poesias; Arte poetica. *Don Rodriguez Rubé*: poesias; comedias (mycket populära). *Don Juan Arolas* (död): Poesias orientales. *Doña Gertrudez Gomez Avellaneda*: tragédias; dramas; poesias. *Doña*

*) Smärre dikter.

**), Folkkomedier.

Carolina Coronado: poesias. *Don Mariano Rosa de Zogores*: dramas (utger just nu sina poesier). *Quintana*: odas (utmärkta)."

Som ni ser, saknar ej litteraturen i Spanien åtminstone kvantitetens lifstecken; öfver kvaliteten vill jag ej upphäfva mig till domare.

Här i Gibraltar tog jag naturligtvis in på det mig se'n gammalt förmånligt bekanta *Club-house-hotel*. — Ett stort och verkligt nöje har det varit mig att återträffa vår gamla, älskvärda generalkonsul härstädes Lindblad. — Pligtskyldigast har jag åter genomgått alla befästningarna. Det nu för oss så ovanliga behaget af en europeisk vagn har lockat oss till åtskilliga färder på de ypperliga bergvägarna på klippan och ända ut till dess sydligaste spets, Europa point. En annan gång gick vår färd öfver neutral ground, det flacka och ej särdeles breda näs, som sammanbinder Giblaltarklippan med fasta landet. Öfver detsamma har af engelsmännerna anlagts och underhålles en god macadamiserad väg; men så snart man genomfarit den lilla spanska gränstaden *San Roque*, nedsjunker vagnen ända till hjulnafvet i den obotliga spanska lojhetens lösa sand, och — — man vänder om!

Nästan hvarje afton tillbringar vi en stund på en utskjutande bastion, *Montague battery* kallad, berusande våra synsinner med den slösande färgprakt, som solnedgången — här mer än någonstädes tror jag — utvecklar. Himmelens guld och purpur återspeglas af bugten och sundet; Giblaltarklippan rodnar allt högre, under det att glöden så småningom, under oupphörliga vexlingar i färg, slocknar ut på den midt emot belägna gula spanska sandkusten och dess begränsande präktiga kergskedjor; längst ner i söder försvinner det klippiga Afrika i mystiska skuggor.

Gibraltär den 16 Oktober.

Ängbåten le Maroccaïn. — Sällskapet ombord. — Gibraltarssundet. — Spanska och afrikanska kusterna. — Landning i Tanger. — Om hoteller. — Vandring i Tanger. — Byggnadssättet. — Gatorna. — Torget vid stadsporten. — Kameler. — Citadellet. — Portläsningen. — Gevärsgång. — Öfversigt af staden. — Salutorg. — Teater. — Tangers judinnor. — Natt i hotellet. — Ridt till Tetuan. — Tågordning. — Eskort. — Marroccos militära organisation. — Indelta och värfvade trupper. — Landets utscende. — Qvinliga arbetare. — Spansk och Marroccansk natur. — Regn. — Teckenspråk med ett bössfodral. — Bergstrakt. — Osäkerhet. Dar-l-Baida och dess garnison. — Dubbel utsigt från högbergspasset i Lilla Atlas. — Närmare anblick af Tetuan. — Morisk rytteritaktik. — Ankomst till Tetuan. — Morernas stad och judarnes stad. — Nahums hus. — Marroccansk middag. — Vandringar i Tetuan. — Judarnas ställning i Marroccanska samhället. — Marroccansk beskattningsmetod. — Skomakarnas gata. — Bössmedjetorget. — Bössuppköpare från Riffkusten. — Riff-folket. — Bazaren. — En skola. — Judiska och moriska drägter. — En morisk köpmans hus. — Bröllop. — Ett rakstugukafé — Begravningsplatser. — Hundarna. — Utflykt på Huertan. — Judarnas påsk. — Helig hönsslägt. — Fastan. — Löfhyddohögtiden. — Ridt från Tetuan ned till hafvet. — Hemsegling till Gibraltar.

Jag kan hälsa från gubben Atlas! Jag har nyss stått vid hans fot, eller åtminstone vid hans yttersta tåspets. Han bär världen på sina axlar, stackare, och kan ej bli af med den; jag deremot återkommer från mitt besök hos honom visserligen belastad med en för er ny verldsdel; men jag har lyckligtvis posten, jag, att ta min tillflykt till, och jag skyndar därför också att, så fort som möjligt, på dess axlar afvälta bördan! — Men låt oss gå i ordning med frågorna, d. v. s. pro primo gå ombord till Afrika!

Den 3:dje Oktober vid middagstiden klättrade vi ombord på ängbåten le Maroccaïn, som läg ankrad i Gibraltar's bugt och skulle gå till Tanger. Sällskapet ombord var en ouverture till det nya skådespel, vi skulle få på Afrikas jord. Några få euro-péer fanns där visserligen; men största delen af passagerarna

bestod af morer och judar från Tanger. — Morerna hade turbaner på sina rakade hufvuden, och hela klädseln bestod för öfrigt af en brun och grårandig ylleburnus och ett par gula skinn-tofflor på de nakna bruna fötterna. — Judarnas dräkt bestod af blåa klädeskaftaner, under hvilka bars en hvit eller gul linne-lifrock; på fötterna strumpor och skor och på hufvudet en blå s. k. fez (originalet till våra rökmössor), hvilken satt långt bak i nacken; det svarta håret syntes derföre framtill och var kortklippt tvärt öfver pannan. — En neger hade vi äfven ombord; hans ansigte var tatueradt med tre djupa skårer, som gick från öra till öra nedikring hakan. På högra kindbenet var dessutom tecknad ett kors. Han var numera frigifven, men hade varit slaf, och nämnda tatuering lär vara ett af de i Marocco brukliga sätten att *märka* slafvarna — ungefär som man vid marknader hos oss klipper märken på oxarna. — En af de gravitetiska morerna hade tagit af sig sina tofflor och med under sig korslagda ben satt sig på en af bänkarna på däckets vid sidan af en europeiskt klädd dame!

Vi följde tätt under spanska kusten, som här utgjordes af låga berg med temligen odlade och bebodda sluttningar. Den afrikanska kusten reste sig deremot brant och med kedja bakom kedja upp bland molnena. Mitt öga var förvånadt att se Afrika så *grönt*. Jag hade föreställt mig, att afrikanska kusten skulle likna spanska medelhafskusten och bestå af gulröda, solbrända berg utan växtlighet; en typ, tämligen återgifvande den föreställning man i allmänhet gör sig om Afrika. Alls icke! Från toppen till foten af bergena var tvertom allt lifligt grönt, antingen af nysådda, odlade fält, eller, där odlingen ej brytt sig om jorden, af täta snår af palmetto (dvärgpalm), hvilken växtart spelar samma roll som enbusken hos oss, d. v. s. betäcker den mark, från hvilken man afröjt skogen, men hvilken man ej sedan odlar. Här och där sågs någon bergsida, som ännu var trädbevuxen. Stora sträckor syntes vara nyss afsvedda. Svedjelandet är således hemma äfven här och spelar samma skogsförstörar-roll som hos oss och, efter hvad man sade mig, i samma ändamål som hos oss eller att framkalla en sädesgröda.

Kl. 3 kastade ångbåten ankare utanför Tanger, hvilket låg glänsande hvitt uppåt en grön höjdsträcka i fonden af den öppna bugten. Båtar för landstigningen svärmade kring fartyget. Hade jag tyckt, att folket i Spanien vid dessa tillfällen skrek och väsnades förfärligt, så kom jag nu underfund med, att de jemförelsevis varit helt tysta. Man kan ej göra sig en föreställning om ett sådant hejdlöst oväsen som det, hvilket här pågick. I synnerhet utmärkte sig styrmannen på en stor båt, hvilken var bemannad med åtta trasiga, halfnakna, moriska roddare. Det svartbruna odjuret styrmannen, med en smutsig trasa om hufvudet och med om kroppen lindade diverse ännu smutsigare fragmenter, fladdrande i blåsten, såg ut fullkomligt som en djefvul, där han stod på relingen af sin båt, fäktande med armarna och knytnäfvorna i luften, och på sin hesa, afskyvärda arabiska skrikande af ilska, så att ådrorna på halsen stod spända som rep. På engång ryckte han lös jernarmen på styret, och med detta tillhygge i högsta hugg rusade han fram i fören af sin egen farkost och mot en annan båt, som också ville tränga sig fram till skeppstrappan. Jag trodde minst att han skulle mörda; men allt stannade vid endast skrik och åtbörder. Ändtligen rappade en af passagerarna i hans egen båt till honom med sin käpp, och se, straxt vardt han fullkomligt lugn, fryntlig och glad och återvände helt stillsamt till sin plats vid roret! — Sjön rullade hög, och det var ej utan sin våda med dessa båtar, som trängdes kring fartygets trappa, törnande ihop i hvart ögonblick, så att det brakade, och med alla roddarna skrikande och fäktande i luften med åror och armar, i stället att sköta om rodden. Ändtligen stötte man ut, och några långa mörkblå svallvågor kastade den båt, jag var i, mot den sandiga stranden, där den fastnade på grund en 20 å 30 alnar från land. Barbenta trashankar störtade ut i vattnet under ett väsen, öfverdöfvande sjelfva bränningarna. En fick tag i mig sjelf, en annan i mina saker. Jag befann mig, jag vet ej hur, sittande grensle öfver en nacke, och så bar det af i land. Här fick vi ett prof på, hvad jag förut hört, att allt skulle vara dyrt i Tanger. Båtfärden från ångbåten, ett par minuters väg, kostade en half duro person. En duro går som en slant här i Afrika. Allt

är här omåttligt dyrt, d. v. s. dyrt för främlingen, — här som på de flesta ställen, där främlingen är en sällsynthet. I de be-
resta länderna blir främlingens förseende med hans behof en
näringsgren, och täflan ger billigt pris. Här, där han ej kan
väntas tillbaka, plundras han en gång för alla!

Vi lät föra oss till ett hotel, som kallades engelskt och
var hållet af en mrs Ashton. Det hade just tillräckligt mycket
engelskt för att förstöra sin originela moriska typ, utan att der-
för alls bli engelskt, hvarken i afseende på renlighet eller ordent-
lighet. Ack, hur väl i allmänhet, om hotellerna i Spanien ville
vara spanska, i England engelska, i Afrika afrikanska o. s. v.
D. v. s. idealet för ett hotel är, i min tanke, att så väl i af-
seende på inredning som mat, betjening, tidsindelning, allt m. e. o.
så mycket som möjligt likna ett godt enskildt hus i det land,
hvare det ligger. Om så vore, så skulle resor bli bra mycket
lärorikare än nu.

Den judiska fonda, hvare vi sedermera tog in i Tetuan, mot-
svarade just hvad jag i detta afseende skulle önska, och jag har
de dagar jag deri tillbragte, mycket att tacka för den någorlunda
föreställning jag nu kan göra mig om österländningarnes lef-
nadssätt. Det är sannt, jag fick genom rekommendationer och
auktoriteters artighet äfven tillfälle besöka flera enskilda hus;
men det var dock allt blott korta, uppstädade besök, såsom nä-
stan alltid en resandes; men i hotellet, där *lefde* man sig in i
landets lefnadssätt.

Så snart vi fått kvarter, skyndade vi, min följeslagare och
jag, genast ut att se oss omkring. För säkerhets skull lät vi
en morisk vägvisare från hotellet, hvilken talte någorlunda span-
ska, följa oss. Jag hatar annars dessa lohnbedienter, guider,
ciceroner, och hvad allt de kallas, värre än pesten; och jag har
på sednare tider alltid, när jag under mina resor kom till en ort,
där jag ej varit förr, brukat gå ut på upptäckt ensam på vinst
och förlust. Jag har näml. tyckt mig finna, att man har dub-
belt mera nöje och nytta af det mindre, som man sjelf letar sig
till, än af den stora portion hackmat, som man får sig serverad
af de vanliga vägvisarna. Här gällde det dock att begagna mi-
nuterna! Solen stod redan ej långt från horisonten, och vi hade

blott denna qväll på oss i Tanger; morgonen derpå i dagningen skulle vi rida vidare. Dessutom är det ej rätt säkert för »kristna hundar» att våga sig ut bland detta fanatiska folk, utan en musulman såsom skydd.

Således med vår *Hamet* framför oss bar det af genom en fullkomlig labyrint af små gränder, omgifna af hvita murväggar utan fönster och den ena väggen alldeles lik den andra. Gatan var oftast ej tre alnar bred och slingrade och krökte åt alla håll. Staden tycks blifvit byggd utan den ringaste beräkning. Hvar och en måtte ha fört upp sin byggnad, hvar han funnit en plats; och där det då händelsevis råkat bli ett litet mellanrum mellan murarna, där smyger sig gatan fram. Man kan ej tänka sig något mera oregelbundet. När man från en höjd öfverser staden med dess skaror af fyrkantiga hus, stora och små som hvarandra, alla med platta tak och ställda på härs och tvärs, ser det ut, som hade man stjelpit ut en korg med tärningar af olika storlek, hvilka fått ställa sig bredvid hvarandra, så som slumpen fogat. Denna hasardspelsliknelse är så mycket mindre oberättigad, som ett moriskt hus formligen är en tärning eller kub, varande nämligen fyrkantigt, den ena sidan lika lång som den andra och taket platt. Som härtill kommer, att man aldrig har några fönster åt gatan till, så ser dessa byggningar för ett europeiskt öga knappt ut som boningshus alls. Dager får byggningen derigenom, att på det platta taket är ett fyrkantigt hål (romarnas impluvium), motsvarande och lika stort som en liten innesluten gård på nedra botten. Denna gård, som sålunda är under bar himmel, är det egentliga, gemensamma och största rummet i huset. Den är vanligen stenlagd med brokiga azulejos (mosaik af små fyr- eller mångkantiga stycken kakelugnsponslin). En låg port och en smal förstuga leder utifrån gatan in till denna gård. På hvarje af gårdens sidor har man sedan ett litet hästskohvalf, som för in till ett smalt och aflångt, längs gårdens sida löpande rum. Dessa rum erhåller allt sitt ljus från dörren, stundom finns dock äfven ett eller annat fönster, men detta vetter då alltid åt gården. Utåt gatan till har rummet aldrig annat än på sin höjd en liten glugg, kanske en half aln i fyrkant, med ett stadigt jerngaller för. Af dessa rum begagnas

ett vanligen till kök och de öfriga till sofrum. Dessa sednare innehåller inga andra möbler än sängar samt måhända längs en af väggarna en murad tegelstensbänk med en halmmatta på. På en sådan bänk såg jag sjelfva Kaiden (Ståthållaren) i Tetuan sitta i ett litet mottagningsrum vid en af gårdarna i sitt palats. Ett s. k. palats är näml. här inredt precis på samma sätt, som nu är sagdt om ett enskildt hus, endast att, då den enskildes hus har blott *en* gård, består ett palats af *flera* sådana inre gårdar, hvardera med sina smårum omkring. I de elegantare och större husena löper rundt om gården en betäckt gång, hvars tak hvilar på murade pelare, hvilka mellan sig uppbär hästskohvalf. Man träder således från gården in i gången, och först från denna leder sedan dörrhvalf in till rummena. Jag säger med flit: dörrhvalf, ej dörrar; emedan dessa ingångar till rummena vanligen ej stängs med dörrar, utan blott med gardiner. Skulle dock någon gång dörrar finnas, så kan man i alla fall ej stänga dessa annat än om natten; emedan när dörren stängs, så är rummet mörkt. I fall huset är så stort, att det har två våningar, så har äfven öfre våningen sitt med tak försedda, åt gården öppna galleri. Detta byggnadssätt är, som man finner, detsamma som det, hvilket man ser i dess fulla utveckling i Alhambra och — i något europeiserad form — i Sevilla.

Stundom utmynnade den slingrande gränd, vi följde, i något litet oregelbundet salutorg. Där hvimlade det då af halfnakna morer i trasiga, hvita eller grårandiga burnuser och judar i blå kaftaner. Nästan aldrig såg man en europeisk dräkt. Stundom mötte vi något, som såg ut likt ett spöke eller ett vandrande bylte af smutsiga och trasiga lakan med ett par nedtill framstickande nakna fötter i gula tofflor. Såg man närmare efter, så varseblef man ett par ögon i springan mellan trasan som höljde hjessan, och trasan, som täckte nedre delen af ansigtet och näsan. I denna toilett uppenbarar sig här qvinnan af folket. Hur de förnämare fruntimmerna ser ut, är omöjligt att säga, ty ett sådant visar sig aldrig på gatan; och skulle man äfven slippa in i en musulmans hus, så får man dock naturligtvis ej se hans fruntimmer.

Hamet förde oss nu ut genom en af stadens portar. På den öppna platsen utanför porten sålde man grönsaker samt bränsle. Detta sednare bestod af risknippor; ett tecken till att några egentliga skogar ej tycks finnas i denna trakt. Här såg jag nu för första gången i mitt lif de mångomtalta »öknens skepp». En flotlj af sådana låg nämligen här för ankar. Det vill säga midt på torget låg, sida vid sida, sex stycken kameler på knä på sitt egna sätt med alla fyra benena under sig. Det var kameler af den enpuckliga sorten. Troligen hade de kommit in från landet med de omtalta bränsleknipporna och väntade nu förmodligen på annan returlast. Både vid af- och pålassning låter man kamelerna, för att lättare komma åt packsaglarna, lägga sig sålunda på knä, och där blir de tåligt liggende, tills pådrifvaren manar dem att stiga upp. Aldrig skall jag glömma deras fromma, tåligt lidande blick, där de låg och vände sina långa halsar undan för de förbigående. Härifrån vandrade vi till svenska generalkonsulns trädgård, en mörkgrön och skuggrik samling af sydliga trädsorter och af alla tänkbara blomsterarter. Därifrån bar det af utomkring staden, på en väg längs stadsmuren och uppför en brant, stenlagd backe, omgifven af väldiga rör- och cactushäckar, till stadens kastell. Solen stod nu nästan vid horisonten. Straxt innanför porten, på en af gatorna i denna den öfre stadsdelen, hvilken ligger inom kastellet, mötte vi också därför guvernören sjelf med stadens nyckel i handen, ute för att tillåsa porten. Han var åtföljd af sin adjutant, båda gravitetiskt insvepta i sina haiker. Haiken är ett långt, hvitt, lätt ylletyg, som lindas och slingras, Gud vet hur många hvarf, kring axlar, öfver hufvudet och nedom lifvet och ända ned mot fötterna. Hamet tillsade oss med stor ifver och brådskas att ta af oss hattarna och bugade sig sjelf ända ned mot jorden. Guvernören böjde nådigt på hufvudet, då han såg vår vördnad. Guvernörens palats ligger här inom kastellet och lär till sitt inre vara nästan ett Alhambra. Förr fick man utan svårighet tillstånd att bese det, ty det stod tomt; men som nuvarande guvernören bebor det med sina fruntimmer, så är det, ty värr, numera stängdt för alla nyfikna blickar. Vår värde Hamet, som, i parentes sagdt, tycktes vara en allom bekant

person, gjorde sig mycket viktig, när han gick med oss öfver gården framför palatset, görande alarm vid vakten med underättelsen, att vi nyss gått förbi guvernören och att han var på väg hitåt. Förmodligen skulle något slags gevärsgång eller honnörsgöring ega rum, då han kom tillbaks. Ur ett vackert, lätt pelargalleri, hvilket tycktes utgöra corps de garde, kom vakten ut för att ställa upp sig. Det var en vådlig samling af trasbankar i burnuser, barbenta och med gula tofflor, samt med 3½ alns långa moriska bössor på axeln och sablar vid sidan, så långa, att fastän de nästan släpade efter dem, så räckte de ändå med häftet upp i armhålan. När jag såg dessa härliga karrikatyror rusta sig till »gevärsgång», under det andra dylika gick och »postade», så tänkte jag: O, högvakt!

När vi gått öfver denna borggård och genom en hvalfport, var vi ute ur kastellet. Detta s. k. kastell, som, rättare sagdt, är en öfre särskildt befästad stadsdel, ligger på en framskjutande bergvall, som nästan öfverhänger den lägre staden. Kastelet utgör så att säga låset till den ringmur, som, nedstigande härifrån, omger hela Tanger. Från den lilla platsen framför kastelets, inåt den lägre staden vända port, där vi nu befann oss, hade vi derföre en präktig öfversigt öfver staden, landet och sundet. Tanger ligger i en från hafvet uppstigande dæld. Åt båda sidorna, åt öster och vester, stiger marken hastigt till tämligen stupande höjder, och det är på kanten af de östra branterna som kastelet ligger. Åt söder, eller rätt bakom staden, höjer marken sig långsammare. Åt detta håll sågs utanför staden saftgröna trädgårdar, omgifna af ofantligt höga rörhäckar, och längst bort en begravningsplats med hvita, kalkkrappade monumenter bland grönskan. Från afsatsen framför kastellporten, där vi stod, ledde en brant stupande gata ned till den egentliga staden, hvilken låg därnere grå och underlig utför sluttningarna. Bäst vi stod och betraktade denna egna tafla gick solen ned och höljde himlen med en orientaliskt slösande färgprakt uti hvilken den bleka halfmånen framträdde såsom en lokalstämpel.

Mörkret inträdde hastigt och vi begagnade den sista skymten af dager att utför den branta gatan förfoga oss ner till staden. Efter genomgående af ett par gränder kom vi till ett sa-

lutorg. Det var ett hiskligt trashvimmel. Det skulle vattnas en lumpsamlare i munnen, om han fick se en maroccansk folksamling. Torget var omgifvet af stånd, där man sålde gryn och viktualier, och framför hvar bod hängde en liten osande oljelampa, hvilket var hela upplysningen. Här finns naturligtvis ingen offentlig gatulykning. När man går ut om aftnarna, låter man derföre en tjenare gå framför med en lykta, vid hvars svaga sken man stapplar fram i gränderna bland grushögar och gödselhögar; ty äfven af den sednare varan finns god tillgång på Tangers gator. Som nämligen i trakten omkring ingen säkerhet finns, så drifs hela ortens boskap om qvällarna in i staden, för att vara i förvar inom murar. Man sade mig, att stadens gator sålunda hvar natt begagnades till fähus för mer än sex hundra kräk. Med allt detta är, underligt nog, luften mindre förpestad på dessa på allt sätt nedsvinade gator än hvad den ofta nog är i våra större europeiska städer, och detta fastän man i dessa på allt sätt sträfvar att åstadkomma renlighet. Orsaken måtte ligga deri, att Afrikas allt förbrännande sol så hastigt genomtorkar all smuts och gör den luktlös. Under regntiden härstädes lär deremot smutsen på gatorna vara bottenlös.

Sednare på aftonen gick vi — — på spektaklet! En kringresande, ända hit förirrad spansk teatertrupp gaf nämligen nu representationer. Ett vanligt moriskt hus var för tillfället gjordt till teater. Man satt på bänkrader, ställda på den förut beskrifna inre gården, som alltid finns i hvarje hus. Öfver denna gård-teater-salong hade man för tillfället med ett par segel gjort ett tak. Det äfvenledes förut beskrifna galleriet till husets andra våning fick göra tjänst som logerad, och där satt den kvinliga publiken. Denna bestod uteslutande af judinnor. Tangers judinnor är beryktade för sin skönhet, och detta med rätta. Man var formligen bländad af det glänsande svarta håret, den höga kanske af smink förhöjda) färgen och den pittoreska kostumen. I synnerhet var hufvudbonaden både enkel och vacker; den bestod af två brokiga silkesdukar. Den ena af dessa var lagd och bars på samma sätt som sjaletten våra jungfrur bär på hufvudet, endast med den skilnad, att ändarna af sjaletten var hopknutna i nacken i stället för under hakan; den andra sjalet-

ten var fästad fram i pannan medelst något smycke och kastad med alla snibbarna bakåt som en panache eller som den bakåtliggande, brokiga fjädertofs, hvilken en del tropiska fåglar har i pannan. Dräkten bestod för öfrigt af en mer eller mindre guld- och silfverbroderad jacka och en grön klädeskjol, på hvilken framtill var påsydt liksom ett smalt förkläde af rödt tyg. Hvar enda af dessa judinnor var i hög grad hvad man kallar »snarvacker», och ett par af dem kunde uthärdat äfven den långvarigaste granskning. Ansigtstrycket hade något stolt man kunde nästan säga förnämt.

Följande morgon i daggryningen satte vi oss i sadeln. Nat- ten hade varit orolig och för mig nästan sömnlös. Ur sängen måste jag flytta till en soffa, och på denna somnade jag visser- ligen till slut, men drömde, att jag plockade svarta vinbär. I spetsen red vår eskort, en morisk officer, en präktig figur, med aflångt, förnämt, solbrunt ansigte. Han var draperad i hvit bur- nus och ändå hvitare haik och red en hvit, finbyggd häst. Hög- röda var deremot både betsetyget och den med höga bommar försedda sadeln samt yllefodralet på den 3½ alns långa bössan, hvilken han bar tvärs öfver sadelknappen. Efter följde vi två på mulåsnor, sittande med högt uppdagna knän grensle öfver grymt breda packsadlar af trä, och sist avslutades raden af en häst, som bar vårt bagage och ofvanpå detta vår Hamet, »klufna läppen», såsom den arabiska benämning lär ha betyd, hvarmed han ständigt tilltalades. Hans öfverläpp var näml. djupt klufven af ett hugg. Det gulbruna ansigtet hade ett djerft utseende, hvilket dock ej uteslöt en aning af lurifaxeri. Hans dräkt be- stod af en burnus af ylletyg randadt i gråbrunt och hvitt; på hufvudet bar han en turban, gjord af en röd fez (rökmössa), kring hvilken ett smalt hvitt stycke bomullslärfv var lindadt många hvarf: fötterna bekläddes af de vanliga gula tofflorna med nedtrampade bakkappor (som våra badtofflor). Dessa toff- lor förstår moren att behålla på sig när han springer, när han rider utan stigbyglar, när han hoppar, t. o. m. när han klättrar i träd. Allah vete, hur han bär sig åt! Vår eskorterande ryt- tare var ej en blott simpel soldat, utan »un capitán de cien hombres» (chef för 100 man), sade Hamet, och moren bekräf-

tade hans utsago med en gravitetisk böjning på hufvudet. Han hörde ej till den på landsbygden förlagda, med jord aflönade styrkan, hvilken jag straxt skall omnämna, utan stod vid den värfvade, per kontant aflönade garnisonen i Tanger, således — hast du mir gesehen? — ett slags ryttmästare vid Gardet till häst! Fin eskort skulle jag tro för 4 piasters betalning. Denna garnisons aflöning är dock sådan, att extra förtjenster måtte vara välkomna. Hvad en sådan capitano kan tjena för vet jag visserligen ej; men den simpla ryttaren hade 2 piaster (10 $\frac{1}{2}$ francs) i månaden och skulle då underhålla både sig och häst — hårda villkor! Utom dessa värfvade garnisonstrupper finns, såsom jag antydde, på landet förlagd militär, och denna tycks utgöra marroccanska arméens hufvudstyrka. Så vidt jag kunnat taga reda på saken, — hvilket ej är det lättaste i ett land, hvars språk man ej kan, och där, för öfrigt troligen ingenting är riktigt bestämdt gällande — men, som sagdt, så vidt jag förstätt, är förhållandet följande: all jord i landet anses tillhöra sultanen. (Helgeandsholms beslut!) Den enskilde kan dock förvärfva jord genom att köpa den af sultanen, och sedan får den gå i arf, sultanen dock alltid obetaget att ta igen denna köpta eller ärfda jord, när honom behagar; såsom han för öfrigt i allmänhet tar när, hvar, hvad och af hvem han behagar. Jord, som ej någon gång blifvit från sultanen köpt eller löst, får ej uppodlas, fastän stora sträckor af landet ligger öde. Har man dock ej pengar, så finns det ett annat sätt att få jord, och det är att bli soldat. Hvar och en soldat erhåller nämligen i stället för kontant aflöning ett visst stycke jord. Eget nog att i Afrika påträffa en anklang af »Indelningsverket»! Nästan alla byarna i närheten af Tanger var bebodda af sådana soldater, skyldiga att för det jordstycke de erhållit hålla sig vapen och vara beredda till tienstgöring, när så påfordras. En del var kavalleri, en del infanteri; men huru mycket af hvardera sorten samt huru mycket trupper i det hela, som på detta sätt fanns bosatta kring Tanger, kan jag ej tillförlitligt uppge. Stundom svarade man mig 2 å 3,000 man, stundom 7 å 8,000, olikheter i uppgift förmodligen föranledda deraf, att man tog uttrycket »kring Tanger» stundom vidsträcktare, stundom inskräntare. Man sade mig äf-